

Ens trobem en un moment d'ebullició del que es coneix com les "economies transformadores", que aspiren no només a fer empreses diferents, sinó també a transformar la societat. Hi ha dos elements que han fet possible aquesta eclosió: d'una banda, les devastadores conseqüències de la gran crisi econòmica i la voluntat de no tornar a caure-hi, i de l'altra, la irrupció de noves generacions que posen en primer lloc els interessos de les persones per sobre dels del capital i dels beneficis. El cooperativisme, amb uns valors en aquesta línia, es troba davant l'oportunitat de formar part activament d'aquest procés de canvi i d'impulsar-lo.

El cooperativisme se la juga amb les economies transformadores

Text ANNA PINTER

“E

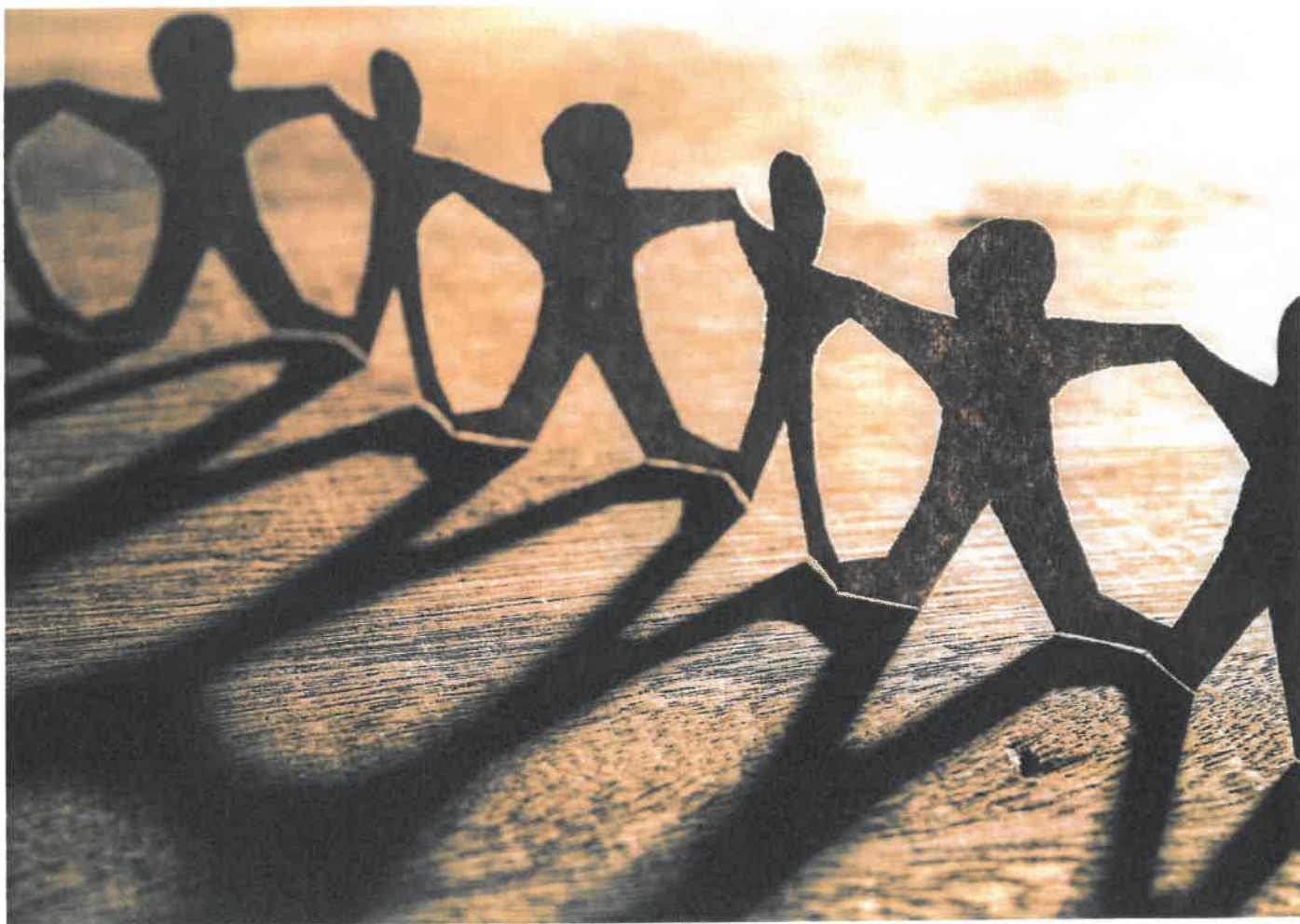
conomia solidària”, “del bé comú”, “feminista”, “circular” “col-laborativa” són vocables que els darrers anys han impregnat les seccions d'economia dels mitjans de comunicació i les xarxes socials. Es tracta d'un seguit de moviments econòmics amb un altre prisma. Alguns són nous, d'altres no tant, però tots han vist a partir de la crisi un creixement exponencial, impulsats a més per la revolució tecnològica i per uns canvis de model de consum. Ruben Suriñach, economista vinculat a la Xarxa d'Economia Solidària i autor de l'estudi *Les altres economies de la ciutat*, els ha posat nom i els ha encunyat com a economies transformadores. “No totes són noves i, en dir-los les altres, automàticament quedaven en posició subalterna”, explicava Suriñach a un estudi que ha encomanat la Federació de Cooperatives de Treball a la cooperativa Alternativas Económicas sobre els models econòmics emergents i el seu impacte en el cooperativisme.

Què s'entén per economies transformadores? Com precisa Suriñach, són totes aquelles propostes de reorganització socioeconòmica que introdueixen punts de crítica sobre el que havia estat el marc econòmic dominant. I no

Són propostes de reorganització socioeconòmica que qüestionen el que havia estat el marc econòmic dominant.

es queden en aquest estat, sinó que aspiren a canviar-lo. Totes comparteixen, a més, elements en comú amb els valors del cooperativisme. Empenyen, doncs, cap a una economia que situa les persones per sobre dels beneficis, amb unes organitzacions democràtiques i participatives. Busquen així un impacte en la societat. Com relata l'estudi que ha elaborat Alternativas Económicas, dirigit per Pere Rusiñol, quan semblava que només el negoci orientat al benefici i al capital vivia en una fase permanent d'excel·lència va esclatar. “La crisi global que va començar l'any 2007 als Estats Units, i va arribar arreu del món ha suposat una sacsejada als fonaments del capitalisme que ha obert la porta a l'aparició o la projecció de les economies transformadores”, explica l'informe.

Amb l'esclat de la bombolla especulativa, l'empobriment de les condicions de vida s'ha estès també com una taca d'oli, de la mateixa manera que ho ha fet el descontentament de molts ciutadans amb maneres de funcionar tant econòmiques com polítiques que van portar a la que s'ha conegut com la dècada negra. A l'obra *La sociedad que seremos*, de Belén Barreiro, directora de l'empresa demoscòpica MyWorld, explica que des de l'any 2015 ha aparegut amb força la figura del consumidor

rebel, que abans de la crisi era un col·lectiu diminut i molt militant. Al llibre assegura que després de la crisi la societat no es resigna, ni es torna passiva, sinó que opta per fer-se responsable de la seva sort. "En l'àmbit del mercat, sorgeixen formes de consum alternatiu i col·laboratiu", diu. Amb aquesta actitud ha arribat amb força la generació coneguda com a millenials, amb una sensibilitat superior a les generacions precedents per una economia centrada en el respecte a les persones, el medi ambient i els valors. Els estudis per analitzar els nascuts entre els anys 1980 i 1990 confirmen importants girs culturals en la manera de veure l'economia i l'empresa. De fet, una enquesta mundial amb una mostra feta a trenta mil persones desvelava que el 70% dels millenials estan a favor d'un model d'economia amb valors i que aspiren de manera majoritària a "treballar en un lloc que sentin que poden millorar el món".

Josep Vidal, director general d'Economia Social, Tercer Sector, les Cooperatives i l'Autoempresa explicava en una entrevista que, després dels anys tan durs de capitalisme salvatge, el cooperativisme i el tercer sector interessien. "Al principi aquest àmbit estava circumscrit a gent més conscienciada, però ara és més transver-

Han sorgit plantejaments econòmics alternatius i col·laboratius que transformen la societat.

Les economies transformadores situen les persones per sobre dels beneficis. Comparteixen, per tant, elements en comú amb el cooperativisme.

sal". Si mirem l'evolució de la natalitat del cooperativisme, es confirma l'afirmació. El 2017 es van crear 166 cooperatives a Catalunya. Tot i que el nombre ha baixat una mica respecte al 2016 segueix una tendència creixent.

Un bon moment per al cooperativisme

Amb aquest nou paradigma que es dibuixa, l'Informe sobre Economies Transformadores mostra que el món cooperatiu té davant seu la possibilitat de fer un salt d'hegemonia i ajudar a dibuixar un terreny de joc molt més afi als seus plantejaments. El brou de cultiu està ara més preparat per donar impuls a les economies transformadores i, per tant, és un bon moment per al cooperativisme, perquè aquests corrents van en la mateixa direcció. Segons els experts, és l'oportunitat per augmentar mercats, atreure més talent i tenir accés a més contractes públics si es consoliden les clàusules socials, de gènere o ecològiques. Es dona el cas que alguns dels nous corrents d'economia basen part del seu creixement a accedir a concursos públics que vagin més enllà d'una oferta basada en preus. A finals del 2016, l'Ajuntament de Barcelona va elaborar per primera vegada a l'Estat espanyol la guia per impulsar la contractació pública socialment responsable.

Per primer cop, incorporava objectius de millora de les condicions laborals, de justícia social, de foment de la petita i mitjana empresa i de l'economia social i cooperativa, entre altres clàusules. La iniciativa és un símptoma dels nous vents, gens menyspreable. Només l'Ajuntament de Barcelona adjudica anualment 590 milions d'euros en béns i serveis, gairebé la quarta part del pressupost.

L'altra gran oportunitat que se li obre al cooperativisme és, tal com reclama i propulsa l'economia feminista, quan les cures deixen de ser una qüestió privada i entren en el terreny de l'economia que es quantifica. Ara com ara, un gruix important del sector del cooperativisme se centra en les cures i l'atenció a les persones en els diferents moments de la vida.

Per entendre molt millor les oportunitats que s'obren al cooperativisme a través de les noves economies, convé endinsar-se en els principis que els mouen i els canvis que estan generant en el model econòmic predominant. Tal com resumeix l'estudi de les Economies Transformadores, la proposta de l'economia feminista, per exemple, tracta no només de promocionar les dones a l'esfera pública sinó de repensar el sistema econòmic en el seu conjunt. A més d'ocupar espais de poder o posar fi a l'enrocada bretxa salarial de gènere, propugna que el sistema econòmic en el seu conjunt sigui compatible amb la vida.

Es tracta de moviments econòmics en creixement i impulsats per la revolució tecnològica i per uns canvis de model de consum.

L'economia feminista reclama que la cura a les persones es reconegui com una activitat econòmica. S'obren oportunitats per al cooperativisme.

Els valors del cooperativisme encaixen perfectament amb aquesta tendència, perquè posen en primer pla les persones per sobre del capital, i en la participació que hauria de facilitar principis com ara la conciliació i l'equitat salarial. Però no n'hi ha prou amb proclamar-ho, s'han d'aplicar dinàmiques que promoguin el canvi.

Un dels eixos centrals de l'economia feminista és precisament reconèixer com a activitats econòmiques feines fins ara reduïdes a l'àmbit privat i sense remuneració, com ara la cura a les persones. La iniciativa no és marciàna. Alicia Adserà, barcelonina, professora a la Universitat de Princeton (Estats Units) i experta en temes d'economia i gènere, explicava en una conferència a la Universitat de Barcelona com els països nòrdics fa temps que han tret de l'àmbit privat la família. Als anys noranta es van crear, sobretot en l'àmbit local, molts serveis públics de suport a les famílies, que estan ocupats majoritàriament per dones. Ara com ara, la taxa d'activitat femenina és de les més altes dels països de l'OCDE, i també estan en les primeres posicions en índex de natalitat. Aquí, però, amb les finances públiques escanyades, és difícil que l'administració assumeixi com han fet els nòrdics la socialització de la família i, justament per això, com es pot llegir a l'Informe sobre Economies Transformadores, el cooperativisme té la capacitat i l'experiència per ser

el soci que necessita l'administració pública. Una cooperativa té la particularitat que ofereix un servei prestat sense afany de lucre i amb la preponderància de l'interès general. "Amb cooperatives i entitats socials es garanteix superar l'interès particular d'accionistes i inversors", diu a l'estudi sobre Economies Transformadores Joan Segarra, president de la Confederació Empresarial del Tercer Sector.

Els "camps d'energia" del bé comú

L'economia del bé comú (EBC) es tracta d'un moviment sorgit l'any 2012 arran de l'aparició del llibre homònim de Christian Felber, un sociòleg austríac que propugna posar el mercat al servei de les persones, des del realisme de la lògica econòmica existent, sense necessitat ni d'una revolució ni d'un fort intervencionisme dels poders públics. Es tracta d'un moviment sense estructures jeràrquiques que s'organitza per nuclis locals, que en diuen "camps d'energia".

Un dels seus elements clau és la implantació del balanç del bé comú, una mena d'auditoria que busca quantificar l'impacte de l'entitat a la societat i als ciutadans, més enllà del compte de resultats. Propugna incentius en positiu, per tal que les empreses s'hi vagin sumant lliurement. Per exemple, un tipus d'IVA del 0% a productes de les empreses d'excel·lència

A l'economia col·laborativa se l'assenyala com el gran motor de transformació econòmica i social, comparable a la revolució industrial.

que han superat el balanç. Un cop més el cooperativisme té un avantatge de partida molt important respecte a totes les altres empreses, perquè té la mateixa sintonia que els principis de l'EBC.

Els dos pols de l'economia col·laborativa

Una anàlisi especial es mereix l'economia col·laborativa, que és assenyalada com el gran motor de transformació econòmica i social, amb una capacitat comparable ni més ni menys que a la revolució industrial. El fenomen té dos pols que coexisteixen: en un hi ha plataformes com ara Uber, l'aplicació de taxi, i Airbnb, la de lloguer d'habitatge, que se'ls engloba en el que es coneix com a capitalisme de plataforma, és a dir, la que utilitza l'economia digital per generar nous tipus de transaccions. "En comptes de compra hi ha una part d'intercanvi, però quant a capitalització i rendiment del coneixement ho capitalitzen les grans plataformes que no tenen res de col·laboratives", explica Ruben Suriñach. L'altre pol és l'economia col·laborativa del procomú, una branca més de l'economia dels comuns —que no s'ha de confondre amb el moviment polític que governa a l'Ajuntament de Barcelona—, que té com a objectiu la gestió col·lectiva d'equipaments, terrenys o infraestructures. La plataforma de *crowdfunding*

Cevagraf®

Tu impremta online *de confiança*

**ENTRA A LA NOVA ERA
DE LA IMPRESSIÓ**

www.cevagraf.coop

Impressió de Llibres, Revistes,
Catàlegs, Flyers, Targes de Visita,
Calendaris, Díptics, Tríptics, ...
un món online al teu abast!

A la web et trobaràs:
Adreces d'enviament diverses
Múltiples opcions de producte
Dissenyador online molt intuïtiu
Gestió avançada
de fitxers, ...
i molt més!

c/ Praga, 22-24 · P.I. Cova Solera
08191 Rubí, Barcelona

Atenció gratuïta
93 586 11 45

Goteo, líder en projectes d'innovació social, en seria un exemple clar. El que diferencia un extrem de l'altre és la gestió de la plataforma, si està enfocada a l'acumulació de capital o a la construcció d'un bé comú. Però també marca la diferència si està organitzada de manera democràtica, amb participació dels socis, etc. Tot i agrupar experiències tan antagòniques, hi ha elements en comú: tenen com a eix una plataforma que posa en contacte oferta i demanda i, a més, en tots els casos l'oferta depèn de la participació de les persones. Fins i tot Uber, Airbnb o Deliveroo, amb un potent múscul financer, no serien res sense les desenes de milers de persones que hi participen formalment com externs a l'empresa, des de la part de l'oferta: aportant-hi cotxes, habitacions o bicicletes.

El juny del 2017, els missatgers que van en bicicleta de Deliveroo, que es dediquen al repartiment de menjar a domicili, van protagonitzar la primera vaga de l'Estat en una empresa de l'economia col·laborativa. La mobilització denunciava les males condicions laborals que imposa la firma britànica, entre altres coses, perquè contracta com a autònoms els repartidors. I és que, tot i estar embrancades en l'economia col·laborativa, aquest pol del capitalisme prescindeix del treball, que el veuen com una qüestió aliena. Tot el contrari al cooperativisme.

Les economies transformadores empenyen cap a una economia amb unes organitzacions democràtiques i participatives.

Les bases de l'economia circular impliquen repensar globalment l'insostenible model econòmic i introdueixen el component ecològic.

Justament per fer més evident la diferència entre els models dintre d'un mateix corrent, l'equip Dimmons (Digital Commons) d'IN3, l'institut de recerca de la UOC, ha desenvolupat un model d'identificació amb cinc criteris d'anàlisi bàsics en el corrent que persegueix tenir un impacte social positiu. Inclouen elements com la governança democràtica, la responsabilitat social i també l'ús de la tecnologia, entre d'altres, que encaixen bé amb els valors cooperatius. Mayo Fuster, la directora de Dimmons, explica a l'Informe sobre Economies Transformadores que el cooperativisme té una gran oportunitat per fer un salt aquí, però abans ha de perdre la por al mestissatge i els models híbrids. "L'entorn digital afavoreix una lògica que connecta bé amb la democràtica i, per tant, amb el cooperativisme, sempre que no hi hagi voluntat de conquesta", creu.

L'economia circular, més sostenible i verda

Una altra de les economies transformadores que ha agafat volada en els darrers anys és la coneguda com l'economia circular, com descriu l'informe, les seves bases impliquen repensar globalment l'insostenible model econòmic sorgit amb la revolució industrial de bases lineal –extreure, produir, distribuir, consumir i llançar– i canviar-lo per un de circular, "en què tot està interrelacionat pensant, a més,

amb l'interès general i la sostenibilitat i amb l'objectiu de reduir externalitat i, sobretot, residus", es pot llegir a l'estudi. La incorporació del component ecològic a l'anàlisi econòmica ha estat una constant al llarg del segle xx dels corrents d'economia crítica, però ha anat sumant adeptes des de diferents angles del pensament econòmic. Des de l'any 2015 la Comissió Europea té un pla d'acció que han de seguir tots els països, amb l'objectiu a tres i tretze anys d'aconseguir taxes de reciclatge del 65% en residus municipals i el 75% en envasos. Per a la UE, és una aposta de sostenibilitat i també de desenvolupament econòmic i de negoci. S'estima que els canvis cap a una economia circular poden generar dos milions de nous llocs de treball i fer alhora les empreses menys contaminants i més eficients, amb estalvis de més de 600.000 milions d'euros. Espanya i també Catalunya van molt endarrerides en aquesta onada general.

I, per acabar, la cinquena de les economies transformadores analitzades en l'informe és la solidària, "és el segment de l'economia social específicament organitzat per impulsar el canvi social que porti a un model postcapitalista", descriu l'informe. A Catalunya hi ha una plataforma que aplega les entitats d'aquest corrent (Xarxa d'Economia Solidària (XES), amb 227 associades, el doble que fa només

sis anys, que dona feina a quatre mil cent llocs de treball i té un volum de negoci de 150 milions d'euros. L'informe mostra com la realitat dels darrers anys ha provocat un creixement del sector, i, en aquest sentit, com més avancin aquest tipus d'empreses, més s'estarà transformant el model econòmic global. "Les cooperatives i les empreses d'economia social són portadores, per definició d'una forma diferent de fer empresa", es pot llegir a l'informe.

El món cooperatiu ha de trobar camins conjunts i buscar el contacte amb les iniciatives transformadores amb les quals té molts punts d'intersecció.

Un doble repte per al cooperativisme

El cooperativisme s'enfronta, doncs, a un repte doble, segons conclou l'Informe sobre Economies Transformadores. D'una banda, la forta capacitat del neoliberalisme per absorbir les demandes ciutadanes. L'altre repte és que amb la multiplicació de moviments que suposen una competència de l'oferta amb valors es deixi al marge el cooperativisme. El món cooperatiu ha de ser capaç de trobar camins conjunts i buscar el contacte amb les iniciatives transformadores. Només cal entrar al joc. "Les possibilitats són molt àmplies perquè entre totes aquestes economies hi ha molts punts d'intersecció. I en aquests punts, sempre s'hi troba el cooperativisme i els seus valors", es pot llegir a l'estudi.